

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Ovaj rad dostupan je za upotrebu pod međunarodnom licencom Creative Commons Attribution 4.0.

<https://doi.org/10.31820/f.36.1.2>

Jurica Polančec, Tomislava Bošnjak Botica

O ŠIRENJU PREOBILJA (DUBLETNOSTI) U GENITIVU MNOŽINE IMENICA *e*-SKLONIDBE S VIŠESUGLASNIČKIM ZAVRŠETKOM OSNOVE

dr. sc. Jurica Polančec, Staroslavenski institut, Zagreb
jpolancec@stin.hr orcid.org/0000-0002-8454-8844

dr. sc. Tomislava Bošnjak Botica, Institut za hrvatski jezik, Zagreb
tbosnjak@ihjj.hr orcid.org/0000-0003-1476-5680

pregledni rad

UDK 811.163.42'367.622

811.163.42'366.543

rukopis primljen: 4. ožujka 2024; prihvaćen za tisak: 13. lipnja 2024.

*Rad prikazuje širenje preobilja (dubletnosti) u genitivu množine imenica ženskoga roda *e*-sklonidbe s višesuglasničkim završetkom osnove u hrvatskom jeziku. Te se imenice u genitivu množine pojavljuju u dvama ili trima oblicima (žalba: žalbā/žalbī, pogreška: pogrešākā/pogreškā/pogreški). Ukratko se opisuje pojava nastavka *-ā* i epenteza koja ga prati te naknadni nestanak epenteze. Najveći je dio rada posvećen postanku i širenju novoga nastavka *-ī*. Pokazuje se da je u ranim fazama razvitka standardnoga jezika (18. i 19. st.) taj nastavak već raširen, ali samo u sjevernom dijelu novoštokavskoga teritorija. U južnim je govorima odsutan i takvo se stanje održalo praktički do danas. Razmatra se dominacija nastavka *-ī* u suvremenom jeziku te se uzroci za to stanje dijelom pronalaze i u raširenosti takva nastavka u kajkavskom narječju.*

Gljučne riječi: *preobilje (dubletnost); genitiv množine; imenice ženskoga roda; štokavsko narječje; kajkavsko narječje*

1. Uvod

Genitiv množine u cjelini vjerojatno je morfološki gledano najkompleksniji padež u promjeni hrvatskih imenica. Iako za hrvatski jezik općenito vrijedi pravilo da nastavak genitiva množine u imenica *a*-sklonidbe i *e*-sklonidbe glasi *-ā*, a u imenica *i*-sklonidbe *-ī*, u brojnim se slučajevima od toga pravila odstupa pa nailazimo na alternativne nastavke *-ī* (*a*-sklonidba: *crvī* i *e*-sklonidba: *prijetnji*), *-ū* (*e*-sklonidba: *rukū*) i *-ijū* (*a*-sklonidba: *gostijū* i *i*-sklonidba: *kostijū*). Tomu se može dodati i problem epentetskoga (umetnutog, nepostojanog, sekundarnog) *a*, koje se obično ostvaruje uz nastavak *-ā* u imenica s višesuglasničkim završetkom osnove *a*-sklonidbe obaju rodova (*starācā*, *pisāmā*), kao i u imenica *e*-sklonidbe (*priredābā*), ali vrlo često i izostaje u objema sklonidbama (*treningā*, *poglavljā*, *bombā*).¹

Alternativni nastavci često supostoje uz gore spomenute tipične nastavke, odnosno kod mnogih imenica nailazimo na dubletnost ili preobilje² (*crvā* uz *crvī*, *rukā* uz *rukū*, *priredbī* uz *priredābā*, *kostī* uz *kostijū*). Stoga se može reći da su dva glavna razloga za izrazitu kompleksnost genitiva množine imeničke promjene:³ 1) raznolikost i nepredvidljivost formanata (nastavaka) u genitivu množine te 2) supostojanje dvaju ili više oblika (tj. dubletnost ili preobilje).

Nigdje ta obilježja genitiva množine ne dolaze do izražaja kao u imenica *e*-sklonidbe kojima osnova završava na suglasnički skup,⁴ npr. *molb-a*,

---

¹ U novijim se radovima za oblike s nastavkom *-ā* i umetanjem *a* smatra da se tvore zasebnim diskontinuiranim formantom, tzv. transfiksom *-ā-ā* (Marković 2013: 81–82; usp. i Marković 2012: 43–44, 62). U ovom ćemo radu stoga nastavak *-ā* s pratećom epentezom navoditi kao *-ā-ā*, dijelom i zato da skratimo podužu konstrukciju „nastavak *-ā* s pratećom epentezom“.

² Preobilje (engl. *overabundance*, v. Thornton 2011; Bošnjak Botica & Hržica 2016, Bošnjak Botica 2024) podrazumijeva pojavu dvaju ili više oblika za istu morfosintaktičku funkciju unutar fleksijske paradigme. Preobilje je bolji naziv od dubletnosti zbog postojanja trostrukih oblika (tripleta, npr. G mn. *naranācā*, *narančā*, *naranči*). Termin *preobilje* ne implicira da je postojanje dvaju ili više oblika nepoželjno, u smislu da je takvih oblika previše i da je postojanje samo jednoga oblika bolje. Termin umjesto toga odražava teorijski pogled prema kojem u većini jezičnih struktura postoji jedan oblik za jednu funkciju, pa preobilje kao takvo predstavlja zanimljivo i do neke mjere rijetko odstupanje od kanonske strukture (usp. Bošnjak Botica 2024: pogl. 1).

³ Za razradu ovoga argumenta v. Polančec (uskoro), gdje se ujedno donosi i detaljniji opis alternativnih nastavaka i preobilja u svim imeničkim sklonidbama.

⁴ Pojednostavljeno ćemo ih zvati imenicama na suglasnički skup.

priredb-a, *čizm-a*, *sestr-a* itd. (suglasnički je skup otisnut masno). Opće je mjesto u suvremenim gramatičkim (Bošnjak Botica i Polančec uskoro) i rječničkim opisima (Polančec, Musulin i Bošnjak Botica uskoro) da imenice toga tipa imaju dva ili čak tri oblika ovisno o tome je li moguće umetanje *a* u suglasničku skupinu na kraju osnove.⁵

Konkretnije, u imenica koje dopuštaju rastavljanje suglasničkoga skupa osnove (npr. *priredba*) u teoriji su moguća tri oblika, kao u (1). Srednji je oblik *priredbā* moguć, ali se po svemu sudeći rijetko ostvaruje u praksi (Polančec, Musulin i Bošnjak Botica uskoro).

(1) *priredbā*, *priredbā*, *priredbi*

Nasuprot tomu, imenice koje ne dopuštaju rastavljanje suglasničkoga skupa osnove (npr. *molba*) imaju dva oblika, a oblik *s-ā-ā* nije moguć, kao što se vidi u (2).⁶

(2) *molābā, *molbā*, *molbi*

U jezičnoj su uporabi u načelu prihvatljivi svi oblici navedeni u (1) i (2) iako prihvaćanje alternativnih nastavaka prilično ovisi o pojedinačnim imenicama. Tako je oblik na *-ī* znatno prisutniji u imenica *priredba*, *bilješka* ili *pripovijetka*, dok se vrlo rijetko javlja u *sestra*, *djevojka* ili *pjesma*.⁷ Ipak, u većine se imenica uočava sve veća prevlast nastavka *-ī* (što je konstatirao još Težak 2005[1980]).⁸ Unatoč toj prevlasti u standardom se jeziku prednost i dalje nominalno daje oblicima na *-ā* i *-ā-ā*, što je ponajprije odraženo u rječničkim opisima. Stoga u uporabnoj praksi na nastavak *-ī* nailazimo i u slučajevima gdje on normativno nije usvojen, odnosno u razgovornom je jeziku rašireniji nego u standardu (Barić i dr. 1999: 86).

⁵ Činjenice o preobilju u ovoj kategoriji u suvremenom jeziku iznosimo deskriptivno, ali paralelno s time specificiramo i stav norme prema određenim pojavama jer su nam te informacije ovdje važne.

⁶ Oslanjamo se na korpusne podatke: epenteza u ove imenice nije ovjerena (v. DvojBa: *s. v. molba*). Jezična nam intuicija govori isto, a dodatna je potvrda i to da epenteza nije potvrđena ni u rječnicima suvremenoga hrvatskog jezika.

⁷ Vidi korpusne podatke za navedene imenice u bazi DvojBa. Slične preferencije odražava i rječnički opis u Barić i dr. (1999), kao i u četirima suvremenim rječnicima (podatci za rječnike prema Polančec, Musulin i Bošnjak Botica uskoro).

⁸ To potvrđuju i naši korpusni podatci dostupni u bazi DvojBa (usp. i analizu u Bošnjak Botica i dr. 2023). U njima se vidi da je nastavak *-ī* prevladao ponajprije među imenicama koje ne dopuštaju umetanje (kao *molba*), a da je manje uspješan u istiskivanju *-ā-ā*, osobito kod imenica s većom čestotom.

Imenice s osnovom na skupove *st*, *zd*, *št*, *žd*, *šč*, *šč* (npr. *cesta*, *zvijezda*) imaju poseban status jer se po fonotaktičkim pravilima hrvatskoga jezika ti skupovi tretiraju kao jednostavni suglasnici, afrikate (Turk 1992: 24–25; v. i §2). Stoga za te imenice vrijede pravila kao za druge imenice bez suglasničkoga skupa (npr. *žena*), odnosno u načelu se ostvaruje samo nastavak *-ā* (3). To je potvrđeno korpusnim podacima, a isto je propisano i u jezičnom standardu.

(3) *cestā*, *zvijezdā*

U praksi će se naći i primjera s *-ī*, što je posljedica širenja ovoga nastavka na imenice koje ne završavaju na suglasnički skup (Kapović 2018), o čemu više u §5.4.

U priči o preobilju u ovoj kategoriji važno je istaknuti da je nastavak *-ā* stariji nastavak, a nastavak *-ī* noviji, odnosno da se proširio naknadno.⁹ Međutim, u vezi s tim procesom mnogo toga nije jasno. Zato se u ovom radu na jednom mjestu donose povijesne činjenice o genitivu množine imenica ženskoga roda općenito i specifičnije o imenicama na suglasnički skup, s posebnim ciljem da se razmotri podrijetlo nastavka *-ā* i posebno nastavka *-ī*. U razumijevanju povijesnoga razvoja preobilja u ovoj kategoriji važnu ulogu igraju i dijalekti, posebno novoštokavski i kajkavski, stoga se rad u velikoj mjeri oslanja na dijalektnu građu. Iako se temelji na pregledu postojeće literature, rad donosi i neke nove uvide te dodatne potvrde za postojeće tvrdnje, što se posebno odnosi na raširenost nastavka *-ī* u štokavskim i kajkavskim dijalektima.

Ovaj je rad dio širega nastojanja kojem je cilj iscrpno obraditi problematiku preobilja u genitivu množine imenica *e*-sklonidbe na suglasnički skup. Osim ovoga osvrta iz poredbenopovijesne perspektive u pripremi su i analiza rječničkoga opisa ove kategorije (Polančec, Musulin i Bošnjak Botica uskoro), analiza gramatičkoga opisa ove kategorije u hrvatskim gramatikama i drugim studijama (Bošnjak Botica i Polančec uskoro) te analize utemeljene na korpusnim (Bošnjak Botica i dr. 2023) i anketnim podacima (Bošnjak Botica i dr. 2024).

Kad je riječ o povijesnom prikazu genitiva množine imenica *e*-sklonidbe na suglasnički skup, potrebno je obraditi nekoliko pitanja. Najprije će biti obrađeno pitanje podrijetla nastavka *-ā*, kao i podrijetlo epenteze koja

⁹ Odatle i preferencija prema nastavku *-ā* koju vidimo u standardnom jeziku.

prati taj nastavak (§2), a potom će biti obrađeni razlozi koji dovode do gubljenja epenteze (§3). Tako ćemo objasniti zašto se imenica *priredba* iz (1) u G mn. ponaša na jedan način u pogledu epenteze, a imenica *molba* iz (2) na drugi. Postat će jasno i zašto se imenice na skupove *st*, *zd*, *št*, *žd*, *šč*, *šč* iz (3) ponašaju drukčije od ostalih imenica na suglasnički skup.

Nakon toga ćemo se osvrnuti na podrijetlo nastavka *-ī* (§5), njegovo širenje i posljedični nastanak preobilja, a posebno ćemo se dotaknuti učvršćivanja nastavka *-ī* u suvremenom jeziku. Rad ćemo zaokružiti sažetkom iznesenog (§6), pri čemu će se posebno istaknuti ograničenja ovakva prikaza.

2. Podrijetlo nastavka *-ā* i epenteze *a* u G mn.

Izvorni je nastavak genitiva množine imenica ženskoga roda bio nulti morf (-Ø) nastao ispadanjem općeslavenskih poluglasa jora i jera (Brozović i Ivić 1988: 24).¹⁰ Takvo je stanje očuvano u svim slavenskim jezicima osim štokavskoga narječja (Ivšić 1970: 212–213; Jurišić 1992[1944]: 126; Breu 1988: 246, 252–253; Panzer 1999: 352) te vrlo ograničeno u slovenskom (Kapović 2020). Primjerice, u ruskome će genitivi množine imenica *gorá* ‘planina’ i *gubá* ‘usna’ glasiti *gor* i *gub* (Timberlake 2004: 142). Istovjetnu situaciju nalazimo i u hrvatskim neštokavskim narječjima, u kajkavskom – npr. *glav* od *glava*, *krav* od *krava* (Lončarić 1996: 103), kao i u čakavskom – npr. *žen* od *žena* (Lisac 2009: 26 et passim). Nulti je nastavak obilježje i nekih staroškavskih govora, npr. *posavskoga* (Brozović i Ivić 1988: 24; Lisac 2003: 36).¹¹

Nastavak *-ā* javio se vjerojatno u prvoj polovici 14. st. Sam postanak toga nastavka predmet je velikih rasprava u slavistici. Prema Kapoviću (2020) nastavak *-ā* izravan je odraz dugoga poluglasa u genitivu množine u štokavskom i slovenskom.¹² Takav je odraz tipičan za manji broj pozicija. Iz

¹⁰ Ovdje opisan put razvoja štokavskoga *-ā* odnosi se i na nastavak *-ā* i prateću epentezu u imenica muškoga i srednjega roda (*nokātā* i *recepātā* od *nokat* i *recept*, *stabālā* od *stablo*), ali se tim imenicama ovdje nećemo baviti.

¹¹ U novoštokavskim se dijalektima mogu naći izolirani primjeri nultoga nastavka, obično u izrazima s brojevima (npr. Šimundić 1971: 106 za Imotsku krajinu i Bekiju i mnogi drugi). Pitanje je koliko su takvi oblici očuvani danas (ali usp. Vukša Nahod 2017: 143 za Neretvansku krajinu).

¹² O postanku nastavka *-ā* može se više pročitati u Kapović (2020). Usp. i Ivšić (1970: 212) za suprotstavljene poglede. Kontroverzan je i točan mehanizam kojim je nastalo duljenje osnove kod ovoga nastavka, o čemu se također govori u citiranom radu (usp. i Kapović 2015: 274–276, 537–540).

tih se pozicija odraz *-ā* proširio na sve imenice u G mn. u štokavskom, dok je slično širenje izostalo u slovenskom. Može se reći da od 14. st. nastavak *-ā* postaje nepobitnom činjenicom novoštokavskoga morfološkog sustava, koja se onda prenosi i na štokavske standardne jezike.

Kao što smo vidjeli u uvodu (§1), nastavak *-ā* u suvremenom je jeziku često praćen epentezom suglasničkoga skupa. Međutim, u brojnih imenica ona izostaje te ćemo se u nastavku posvetiti podrijetlu epenteze, a zatim u §3 i razlozima zbog kojih se u nekih imenica ne ostvaruje.

Epenteza je u G mn. prisutna u svim slavenskim jezicima u imenica ženskoga roda na suglasnički skup. Kao što smo vidjeli, u genitivu množine za imenice ženskoga roda svi slavenski jezici s iznimkom štokavskoga narječja (i rubno slovenskog) imaju nulti morf. Pritom treba dodati da u imenica na suglasnički skup osim nultoga morfa genitiv množine obilježava i epenteza. Primjerice, u ruskom se suglasnički skup razbija glasovima *e* ili *o*, za što postoje dosta složena pravila u koja ovdje nećemo ulaziti (Timberlake 2004: 88–91). Tako imenica *rúčka* ‘drška’ ima G mn *rúček*, a imenica *plítka* ‘tanjur’ ima G mn *plítok*. Slično je i u slovenskom, u kojem se suglasnički skup razbija epentetskim *e*, koje se izgovara kao šva (*isker* prema *iskra*, izg. /'iskər/, Toporišič 2000: 290). Istovjetnu situaciju nalazimo u čakavskom s primjerima umetanja *a* kao u *sestar* prema *sestra* ili *krušak* prema *kruška* (Lisac 2009: 57, 80, 150–151 et passim; Kalsbeek 1998: 68–69, 112). Slično je u kajkavskom, gdje se pak umeće (zatvoreno) *e*, npr. *plahet* prema *plahta* (u kajkavskom književnom jeziku, prema RHKKJ: s. v.) ili *gosek* od *goska* (March 1981: 281).¹³

Glas umetnut epentezom u mnogih imenica izvorno potječe od općeslavenskih poluglasa jora i jera (npr. u obliku *pataka*, izvorno psl. *рѣтъкъ). U drugih je imenica epenteza provedena naknadno te je nalazimo na mjestu gdje je izvorno nije bilo (npr. u obliku *sestara*, izvorno psl. *sestrъ). Ruski, koji čuva razliku između jora i jera, zato ima dvije mogućnosti (*o* od jora i *e* od jera). U čakavskome i štokavskome odraz poluglasa uvijek je *a*, u kajkavskome zatvoreno *e* (Brozović i Ivić 1988: 9).

Postanak nastavka *-ā* s epentezom možemo lako objasniti ako pretpostavimo da se nastavak *-ā* jednostavno dodavao na imenice u genitivu množine s nultim morfom, bilo na imenice bez suglasničkoga skupa (G mn.

¹³ Po svemu sudeći u brojnim se suvremenim kajkavskim dijalektima epenteza u G mn. ostvaruje relativno slabo (v. bilj. 21).

žen-Ø > ženā) bilo s njime (G mn. *molitav-Ø* > *molitav-ā*). Imenice koje su završavale na suglasnički skup već su ranije imale umetnuto *a*. U imenica bez epenteze taj je novi nastavak izazivao duljenje prvoga vokala osnove (suvremeno G mn. *ženā* prema N jd. *žèna*), dok je u imenica s epentezom duljenjem zahvaćeno epentetsko *a* (suvremeno *mòlitāvā* prema N jd. *mòlitva*). Povezivanjem produljenoga epentetskog *a* i novoga nastavka *-ā* nastao je štokavski transfiks *-ā-ā* (Marković 2013: 81–82). Taj je transfiks prema tome uvijek dug u obama segmentima, kao što smo već napominjali. U takvu je obliku posvjedočen vrlo rano, npr. u 14. st. u oblicima *trubaļa*, *zemaļa* koje citira Malić (1992).¹⁴

Epenteza u starom genitivu množine (tj. onom bez nastavka) posljedica je tendencije prisutne u nekim slavenskim jezicima da se uklone neki novonastali suglasnički skupovi na kraju riječi. Ti su suglasnički skupovi nastali kao posljedica otpadanja poluglasa na kraju riječi (npr. G mn. psl. **sestrь* > **sestr* > **sestrьr*). Izvor ove tendencije vjerojatno je u općeslavenskoj epentezi poluglasa, kojom je većina kombinacija dvaju suglasnika razbijena umetanjem poluglasa (Matasović 2008: 147; Holzer 2011: 60, 75–76). Zbog toga ni danas domaće (slavenske) riječi u načelu ne mogu završavati suglasničkim skupom, već su riječi koje završavaju suglasničkim skupom posuđenice, npr. *šank*, *recept* itd. (Marković 2013: 83–85). Naravno, postoje i brojne posuđenice koje podliježu zabrani suglasničkoga skupa u zatvorenom slogu, npr. imenice na *-izam* (*turizam*, *anglizam* itd. umjesto **turizm*, **anglizm*).

Iznimka od toga pravila uvijek su bili skupovi *st*, *zd*, *št*, *žd*, *šč*, *šč*, što se ogleda i u tome što su to jedini slavenski suglasnički skupovi kojima mogu završavati imenice slavenskoga podrijetla (npr. *kost*) (Marković 2013: 79, 82; Kapović 2018: 40). S toga razloga u tih imenica epenteze nema čak ni u slučaju nultoga morfa u genitivu množine, npr. *cest* od *cesta* (kajkavski književni jezik prema RHKKJ: s. v.), ruski *zvězd* od *zvezdá*, slovenski *zvezd* od *zvezda*. Dakle, za potrebe morfotaktike ti se skupovi tretiraju kao jednostavni suglasnici.

Pravilo je bilo djelatno (produktivno) u starijim razdobljima hrvatskoga jezika te su njemu tada bile podložne i posuđenice. Malić (1992) tako

¹⁴ Epenteza u G mn. javlja se i u imenica muškoga i srednjega roda uz isti nastavak *-ā* (*starācā*, *pisāmā*) zbog čega i u tim slučajevima možemo govoriti o transfiksima *-ā-ā* (Marković 2013: 81–82).

citira oblike genitiva množine posuđenica iz staročakavskih tekstova iz 14. st. kao što su *marak* (od *marka*) ili *palam* (od *palma*). To znači da u hrvatskom jeziku epenteza u mnogim slučajevima nije nužno svodiva na stare poluglase, već može doći u imenica gdje poluglasa nikad nije ni bilo (tj. u posuđenicama). Isto je pravilo očuvano u štokavskim genitivima množine imenica na suglasnički skup čak i nakon dodavanja *-ā*, pa se tako sažeto može reći da se u G mn. suglasnički skup razbija epentezom kao da nastavka *-ā* nema (Leskien 1914: 341).

Time smo došli do faze u razvitku štokavskoga morfološkog sustava u kojoj imenice bez suglasničkoga skupa imaju nastavak *-ā* praćen duljenjem prethodnoga sloga (*žēnā* od *žēna*), a imenice na suglasnički skup nastavak *-ā* s epentezom dugoga *-ā-* (*mòlitāvā* od *mòlitva*).

3. Gubitak epenteze u G mn. imenica *e*-sklonidbe

Ostaje otvoreno pitanje što se dogodilo s epentezom i zašto je danas neke imenice nemaju. O ovome ne možemo ništa reći sa sigurnošću, ali ćemo spomenuti ono što se može pretpostaviti. Po svemu sudeći u jednom trenutku u povijesti jezika pravilo o epentezi s nastavkom *-ā* počinje slabjeti i dolazi do gubljenja oblika s transfiksom *-ā-ā*.¹⁵

Pritom treba istaknuti da nije posve jasno je li pravilo o umetanju bilo uistinu beziznimno prije širenja nastavka *-ā* i nestanka nultoga nastavka, odnosno jesu li baš sve imenice ženskoga roda uvijek imale epentezu uz nulti nastavak.¹⁶ Bilo kako bilo, epenteza je bila raširena i u velikoj je većini slučajeva djelovala automatski.

Zašto u imenica na suglasnički skup prestaje umetanje? Prvo, kao što ističe Marković, dodavanjem novoga nastavka *-ā* umjesto ranijega nultoga morfa prestali su vrijediti uvjeti u kojima se umetanje očekuje (Marković 2012: 43; Marković 2013: 81–82). Naime, zbog dodavanja genitivnoga *-ā*

¹⁵ Zanimljivo je da se isti proces nije dogodio u imenica muškoga i srednjega roda *a*-sklonidbe, gdje je epenteza puno prisutnija (iako je dosljednija u imenica muškoga roda nego u imenica srednjega roda). Razlog je za to vrlo vjerojatno i to što imenice muškoga roda imaju predložak za razbijanje suglasničkoga skupa u N jd. (*starac* – G mn. *starācā*), dok to nije slučaj u imenica srednjega roda (*pismo* – G mn. *pisāmā*). O tome vidi više u Polančec (uskoro).

¹⁶ Čini se da to ipak nije bio slučaj. Primjerice, AR navodi za imenicu *tužba* oblik *tužb* u jednom primjeru, odnosno oblik bez epenteze i s nultim nastavkom. Istu je stvar teško provjeriti za mnoge imenice jer u AR-u često nema potvrda genitiva množine u citiranim primjerima.

na kraj riječi više nemamo situaciju u kojoj oblik završava suglasničkim skupom i stoga više nije bilo potrebe da se on razbija epentezom. Primjerice, u imenice *naranča* dodavanje nastavka *-ā* bez epenteze proizvodi oblik *narančā* koji više ni na koji način ne krši pravilo slogovne strukture hrvatskoga jezika jer ima slogovnu strukturu *na-ran-čā* (usp. Silić 1968: 113), odnosno srednji slog više ne završava suglasničkim skupom, kao što bi bio slučaj da toga *-ā* nema (*na-ranč-∅*) i tada bismo očekivali umetanje po pravilu (*na-ra-nač-∅*). Upravo takav oblik s nultim morform posvjedočen je u čakavskom.¹⁷

Osim dodavanja novoga nastavka *-ā* potreba za umetanjem dodatno je umanjena slabljenjem fonotaktičkih ograničenja za suglasničke skupine na kraju riječi koje je uzrokovano ulaskom velikoga broja posuđenica (usp. Kapović 2018: 42).¹⁸ Tragove toga vidimo u tome što su danas posvjedočene brojne posuđenice sa završnim suglasničkim skupom u N jd. muškoga roda, npr. *bicikl, gumb, subjekt* itd. (Marković 2013: 83–85). Isto se očituje kada pogledamo G mn., gdje vidimo da posuđenice ženskoga roda na *-a* izrazito rijetko ostvaruju epentezu, i to najčešće starije posuđenice poput *karta, puška* ili *marka* (prve dvije su iz 15. st., a treća iz 16. st. prema ERHJ1 i ERHJ2).¹⁹

Da to nije uvijek bio slučaj, pokazuju nam starohrvatski primjeri posuđenica s epentezom u G mn. Ranije smo vidjeli da je u starohrvatskim tekstovima u 14. st. epenteza potvrđena i u posuđenicama (*marak, palam*), što upućuje na to da je pravilo tada bilo živo jer je djelovalo i na posuđenice, ali je očito to prestalo biti jer posuđenice na *-a* u načelu više ne dopuštaju epentezu.²⁰ Oblici koji danas čuvaju epentezu, bilo u domaćim (npr.

¹⁷ Npr. u griško-belgradskom govoru kod Crikvenice (Barbarić 2016: 130).

¹⁸ Konteksta radi, epenteza *a* nije jedino morfonološko pravilo hrvatskoga jezika koje je izgubilo produktivnost. Isto se primjećuje pri smjeni *l > o*, gdje se gubitak produktivnosti također primarno očituje na posuđenicama. Ova promjena inače djeluje samo iza kratkih slogova, ali uz brojne iznimke, od kojih je većina posuđenih imenica (Raguž 1997: 14; Marković 2013: 89–90).

¹⁹ Slučaj posuđenica muškoga (i srednjega) roda nešto je drukčiji jer je „otpor“ epentezi puno slabiji te nalazimo manje primjera bez epenteze, i to isključivo među najrecentnijim posuđenicama (npr. imenica *trening*). To nas upućuje na zaključak da je do gubljenja epenteze počelo dolaziti tek u najnovije doba.

²⁰ Zanimljivo je uočiti da je pravilo o epentezi oslabjelo i u suvremenim kajkavskim dijalektima, gdje se u imenica na suglasnički skup umjesto umetanja epentetskoga *e* (N jd. *goska* – G mn. *gosek*) često upotrebljava nastavak *-i* (ili *-ih*). Budući da u kajkavskome nema nastavka *-ā*, ovo nam pokazuje da je epenteza kao proces podložna slabljenju i zbog nekih drugih razloga. Za više vidi §5.5.

djevojākā) bilo u stranim riječima (npr. *marākā*) prema tome su ostatci nekoć produktivna pravila. Gubitak produktivnosti očituje se i u tome što za imenicu *palma* oblik s umetanjem nije očuvan u suvremenom jeziku.

4. Podrijetlo nastavka -ī

Drugi nastavak koji nas ovdje zanima jest nastavak -ī te ćemo u ovom odjeljku dati pregled mogućih izvora ovoga nastavka, a nakon toga ćemo u §5 razmotriti širenje toga nastavka, koje uzima maha krajem 19. st., kao i razvoj konkurencije između nastavaka -ī i -ā.

Nastavak -ī u genitivu množine tipičan je za imenice *i*-sklonidbe tipa *kost*, ali ne i za imenice na -a (*e*-sklonidba) niti za imenice muškoga i srednjega roda (*a*-sklonidba). U imenica muškoga roda sporadično je potvrđen od najranijih vremena, a danas je tipičan za malen broj imenica (npr. G mn. *gosti* od *gost*).²¹ U imenica ženskoga roda *e*-sklonidbe nastavak -ī također se ne pojavljuje,²² ali se sporadični primjeri i ovdje mogu naći tijekom povijesti štokavskoga narječja od kraja 15. stoljeća (Daničić 1874: 85),²³ pri čemu potvrde nalazimo i u imenica na suglasnički skup – *magli*, *palmi*, ali i u imenica bez njega – *zlobi*, *kosi*. U imenica srednjega roda po svemu sudeći nije zabilježen.

Postavlja se pitanje odakle se taj nastavak proširio među imenice *e*-sklonidbe. Dva su moguća izvora, od kojih nije isključen nijedan (Kapović 2018: 41).²⁴ Prvi je mogući izvor nastavka -ī iz *i*-sklonidbe, što je i najočitije

²¹ U nekih imenica kao što je *gost* prisutnost se toga nastavka može objasniti činjenicom da su to izvorno imenice *i*-sklonidbe (Kapović 2018: 41). O alternativnim nastavcima imenica *a*-sklonidbe v. Polančec (uskoro).

²² Kao i u nekih imenica muškoga roda nastavak -ī u nekih imenica ženskoga roda, npr. *lađa*, može se smatrati arhaizmom (Kapović 2018: 66).

²³ U Malić (1992), koja za štokavski daje primjere iz dubrovačkih tekstova 14. st., nalazimo samo primjere na -ā.

²⁴ Osim dvaju izvora koji se navode u nastavku se usputno spominje i treći mogući izvor (Matasović 2008: 196; usp. za sličan argument Daničić 1874: 84). Ovaj je mogući izvor drukčiji jer se ne radi o širenju iz drugih sklonidbenih obrazaca, već se može pretpostaviti da je u nekih imenica *e*-sklonidbe nastavak -ī izvorni. Naime, u općeslavenskom i staroslavenskom imenice ženskoga roda imale su dvije vrste paradigmi, tvrdu (iza nepalatala) i meku (iza palatala). Tvrdja je paradigma imala u G mn. poluglas jor, a meka poluglas jer. U imenica meke promjene koje su ispred jera imale glas j moglo je doći do djelovanja glasovnoga zakona prema kojem na kraju riječi od slijeda j + poluglas nastaje -ī. Prema Matasoviću bi tako u imenica tipa *prijétnja* izvorni oblik G mn. bio *prijétnji*, a oblik *prijétnjā* bio bi sekundaran.

rješenje. Međutim nije jasno koje bi bilo objašnjenje za pojavu toga nastavka u *e*-sklonidbi, odnosno koji je mehanizam za to odgovoran. Jedno bi moguće objašnjenje bilo postojanje imenica poput *lađa* koje su zadržale nastavak *-ī* nakon prelaska iz *i*-sklonidbe. Analogija bi bila olakšana time što su imenice *e*-sklonidbe i *i*-sklonidbe ženskoga roda, a to bi objasnilo zašto je nastavak *-ī* prisutniji u imenica ženskoga roda nego muškoga.²⁵

Druga je mogućnost nastavak *-ih* iz pridjevske promjene. Taj je nastavak uslijed gubljenja završnoga *-h* u štokavskome od 17. stoljeća dobio isti oblik kao G mn. imenica *i*-sklonidbe, tj. *-ī* (Brozović i Ivić 1988: 13). Ponovno je nejasan mehanizam kojim bi moglo doći do širenja ovoga nastavka među imenicama, ali moguće je da bi izvor bile sintagme s pridjevima po principu *velikih pal(a)ma* > *veliki pal(a)ma* > (gubitak epenteze) *veliki palma* > *veliki palmi*. S obzirom na to da je pridjevski nastavak *-ih* zajednički za sva tri roda, onda bi mogao poslužiti kao izvor za širenje među imenicama muškoga roda.²⁶ Treba naglasiti da je sve dosad rečeno spekulacija i da pitanje ulaska nastavka *-ī* u promjenu imenica *a*-sklonidbe i *e*-sklonidbe ostaje većim dijelom neistraženo i nerazriješeno.

Nije isključeno da su oba izvora imala udjela u širenju nastavka *-ī* u imenica *e*-sklonidbe. Vjerojatno su oba sudjelovala u tome da se nastavak *-ī* učvrsti kao alternativa nastavku *-ā*, o čemu više u sljedećem odjeljku.

U ovom smo odjeljku raspravili samo podrijetlo nastavka *-ī* u (novo) štokavskom, odnosno mjesto s kojega je ušao u promjenu imenica *a*-sklonidbe i *e*-sklonidbe. Međutim, ostaje otvoreno pitanje kako se i zašto taj nastavak proširio među imenicama *e*-sklonidbe do te mjere da je u mnogim slučajevima istisnuo raniji nastavak *-ā*. O tome više u sljedećem odjeljku.

Ovo se pravilo čini *ad hoc* jer se ne spominje nigdje drugdje u Matasovićevoj gramatici. Usto je ovu tvrdnju teško provjeriti jer u AR-u, primjerice, za G mn. od *šetnja* ima samo jedna potvrda, i to na *-āh*, za *radnja* isto tako, i to na *-ā*, dok za imenice *nošnja* i *prijetnja* nema primjera G mn.

²⁵ Postojanje imenica poput *lađa* i *gost*, koje su izvorno pripadale *i*-sklonidbi, kao i činjenica da su imenice *i*-sklonidbe u općeslavenskom mogle biti isključivo muškoga (rijetko) i ženskoga (pretežito) roda (Matasović 2008: 198), moglo bi objasniti zašto nastavak *-ī* nema u imenica srednjega roda. Naime, imenice srednjega roda nisu imale predložak na koji bi se ugledale jer niti postoje imenice istoga roda u *i*-sklonidbi niti nalazimo imenice koje su prešle u *a*-sklonidbu iz *i*-sklonidbe.

²⁶ U imenica muškoga roda prisutnost nastavka *-ī* mogla bi imati veze i sa starim lokativnim nastavkom *-ih*.

5. Širenje nastavka *-ī*

U ovom ćemo odjeljku dati skicu vjerojatnoga širenja nastavka *-ī* u hrvatskome jeziku u imenica *e*-sklonidbe na suglasnički skup. Kao što smo istaknuli u §1, imenice *e*-sklonidbe na suglasnički skup ističu se među imenicama *a*-sklonidbe i *e*-sklonidbe po dvjema značajkama:

- 1) nastavak *-ī* prisutan je u velike većine imenica (uz tipične formante *-ā* i *-ā-ā*) te
- 2) nastavak *-ī* u brojnim je slučajevima prevladao, odnosno u stvarnoj je uporabi (standardnoj i nestandardnoj) u mnogih imenica oblik G mn. na *-ī* češći od oblika na *-ā* i *-ā-ā*.

U nastavku dajemo prikaz širenja nastavka *-ī* te razmatramo moguće razloge koji su doveli do toga.

5.1. Nastavak *-ī* u 18. i 19. stoljeću

Kao što smo vidjeli u prethodnom odjeljku, nastavak *-ī* posvjedočen je od kraja 15. stoljeća u štokavskome među imenicama *e*-sklonidbe, gdje ga ne bismo inače očekivali. Daničićevi primjeri s kraja 15. stoljeća i iz cijeloga 16. stoljeća upućuju na potencijal svih tipova imenica *e*-sklonidbe da prime nastavak *-ī* bez obzira na to imaju li na kraju osnove suglasnički skup ili nemaju. Međutim, taj je potencijal u konačnici ostao nejednoliko ostvaren. Prvo, nastavak *-ī* primarno vezujemo uz imenice na suglasnički skup, odnosno proširio se samo među tim tipom imenica. Drugo, nastavak *-ī* u imenica na suglasnički skup različito je zastupljen s obzirom na regiju. Naime, kao što ćemo detaljno prikazati u ovom i sljedećim odjeljcima, zastupljenost nastavka *-ī* u novoštokavskim dijalektima raste kako se krećemo od jugozapada (priobalja i Hercegovine) prema sjeveroistoku (srednjoj i istočnoj Bosni, Slavoniji te sjevernoj Srbiji). Obje se činjenice mogu vidjeti već iz Maretićevih studija jezika 18. i ranoga 19. stoljeća.²⁷

Tako Maretić (1910: 166) u pregledu jezika slavonskih pisaca 18. i prve polovice 19. st. već primjećuje velik broj primjera nastavka *-ī* u imenica na suglasnički skup, dok se isto ne može opaziti za ostale imenice.²⁸ Dakle, primjetno je da se nastavak *-ī* vezuje upravo uz imenice na suglasnički skup.

²⁷ Jezik tih pisaca većim dijelom spada u četvrto razdoblje Brozovićeve periodizacije hrvatske jezične povijesti (Brozović 2006), odnosno u najranije razdoblje razvoja jezičnoga standarda. Zbog toga se obilježja toga jezika mogu smatrati pretečom stanja u suvremenom jeziku.

²⁸ Maretić navodi samo dva takva oblika – *fali* i *personi*.

U studiji istoga autora posvećenoj jeziku dalmatinskih pisaca 18. stoljeća (Maretić 1915: 218–219) može se uočiti mnogo manja zastupljenost nastavka *-i*. Jedina imenica koja se u većoj mjeri pojavljuje s tim nastavkom jest *jaspra* ‘sitan osmanski novac’, uz imenice *papa*, *ura* i *vrsta*. Sporadično se pojavljuje kod još nekih imenica (imenice *škuda*, *hvala*, *tisuća*). Primjetno je da su to većinom imenice za mjere ili novac.²⁹ Ukratko, distribucija ovoga nastavka u istom je razdoblju u Dalmaciji puno ograničenija, praktički rubna, dok u Slavoniji vidimo njegovu proširenu uporabu.

Potvrde za ovakvu sliku mogu se naći i u pregledu morfologije štokavskoga narječja iz istoga razdoblja kod Lukežić (2015: 80–111). Iz njega se vidi da nastavak *-i* izostaje u pisaca iz Dubrovnika te u pisaca iz Bosne i Dalmacije čiji su organski idiomi dio novoštokavskoga ikavskog dijalekta. Nasuprot tomu, navedeni nastavak upotrebljavaju slavonski pisci te bosanski pisci čiji su idiomi dio staroštokavskoga istočnobosanskog (ijekavskog) dijalekta. Ponovno je potrebno naglasiti da unatoč prisutnosti ne može biti govora o visokoj čestoti toga nastavka, a kamoli o njegovoj dominaciji.

Po svemu sudeći, ovakva distribucija u književnim jezicima toga razdoblja ima svoje korijene u organskim idiomima tadašnjih pisaca: novoštokavski ikavski (dio Bosne i Dalmacija) i ijekavski (Dubrovnik) tek u manjoj mjeri poznaju nastavak *-i*, dok je u staroštokavskim dijalektima istočnobosanskom i slavonskom taj nastavak prisutniji.³⁰ Ova će nam činjenica biti od važnosti kad budemo razmatrali stanje u dijalektima u 20. stoljeću (§5.3).

Sažeto rečeno, po svemu sudeći u opisanom je razdoblju (18. st. i početak 19. st.) stanje takvo da je nastavak *-i* prisutan u imenica ženskoga roda na suglasnički skup, ali u različitoj mjeri ovisno o regiji. Isto tako u genitivu množine u ovom razdoblju očito vlada velika fluktuacija oblika.³¹ Ovako opisana situacija vodi nas do sredine 19. st., gdje u sve jasnije definiranu

²⁹ Upravo se u takvih imenica nastavak *-i* često javlja u imenica muškoga roda (Polančec uskoro).

³⁰ Prisutnost nastavka *-i* u staroštokavskom slavonskom dijalektu nije se mogla posve izravno odraziti u jeziku slavonskih pisaca zato što on počiva na dvjema osnovicama, staroštokavskoj slavonskoj, i to posavskoga, ikavskoga tipa, te novoštokavskoj ikavskoj (Farkaš Brekalo 2013: 209). Slično je mješovita i osnovica književnoga jezika bosanskih franjevaca koji, kao što smo spomenuli, ima elemente novoštokavskoga ikavskog i staroštokavskoga istočnobosanskog (ijekavskog) dijalekta (Vulić 2013: 156).

³¹ Da je u ono doba riječ o vrlo nestabilnoj situaciji, može se vidjeti i iz činjenice da je isti nastavak nerijetko prisutan u imenica m., ali i s. r. (Maretić 1910: 160, 163, Maretić 1915:

štokavskom („ilirskom“) standardu nalazimo brojne slučajeve gdje imenice na suglasnički skup mogu imati i nastavak *-i*.

U prvoj „ilirskoj“ gramatici, onoj Babukićevoj, već nailazimo na jasnu potvrdu prisutnosti nastavka *-i* (Babukić 1854: 192). U njega se taj nastavak vezuje uz imenice koje ne mogu imati epentezu, pri čemu Babukić ističe da južniji govori („Primorje“³²) češće rabe imenice s umetanjem. Babukićev opis genitiva množine prema tome podupire pretpostavku da je noviji nastavak *-i* obilježje samo dijela hrvatskoga jezičnog prostora.³³ Neizravnu dodatnu potvrdu za takvu tvrdnju daje i gramatika Pera Budmanija, inače Dubrovčanina, u kojoj se nastavak *-i* uopće ne spominje (Budmani 1867: 34–35).

5.2. Nastavak *-i* od kraja 19. stoljeća

Literatura s kraja 19. st. i prvih dviju trećina 20. st.,³⁴ koja većim dijelom slijedi maretićevsku koncepciju, mnogo konkretnije definira pravila o uporabi nastavka *-i*, odnosno krajem 19. st. formulira se temeljno pravilo o odnosu dvaju nastavaka: ako imenica ne dopušta epentezu, tada ima nastavak *-i*.³⁵ Ta je činjenica zanimljiva jer svjedoči o tome da se nastavak *-i* već u tom razdoblju promatra kao dana činjenica sustava standardnoga jezika.³⁶ U istim se izvorima pokušavaju formulirati prva pravila o tome koji su suglasnički skupovi podložni umetanju, a ti se pokušaji nastavljaaju i u gramatikama suvremenoga jezika (nakon 1979. godine)³⁷ iako s upitnim uspjehom (Bošnjak Botica i Polančec uskoro).

210, 214–215). Dapače, čini se da je u dalmatinskih pisaca češći u tih imenica nego u imenica ž. r. Ipak, to su i dalje većinom sporadični primjeri.

³² Naziv *Primorje* odnosi se ovdje na cjelokupno hrvatsko priobalje (AR: s. v. *Primorje*). Babukić očito primarno misli na štokavske govore.

³³ Babukić odražava stanje kakvo možemo pripisati petom razdoblju Brozovićeve periodizacije hrvatske jezične povijesti (Brozović 2006), odnosno razdoblju narodnoga preporoda i „ilirskih“ gramatika, a koje prethodi šestom i konačnom razdoblju koje počinje s Maretićevom *Gramatikom i stilistikom* iz 1899.

³⁴ Ona osim gramatika poput Maretićeve (1899; 1963), Florschützove (2002) i autora Brabeca, Hraste i Živkovića (1954) uključuje i prvu poznatu studiju posvećenu nastavku *-i* (Iveković 1905). Za više detalja vidi Bošnjak Botica i Polančec (uskoro).

³⁵ Osim gramatičkih priručnika isti se napatuk može naći i u Pavešićevu jezičnom savjetniku (Pavešić 1971: 355).

³⁶ Sve se ovo naravno ne odnosi na imenice na *st, zd, št, žd, šć, šć* (v. §1).

³⁷ Kao prvu suvremenu gramatiku uzimamo *Priručnu gramatiku* izašlu 1979.

U opisu genitiva množine gramatičara maretičevske tradicije posebno je upadljivo što se nastavak *-ā* kao alternativa nastavku *-ī* u imenica koje ne dopuštaju umetanje spominje tek usputno. Njegovo se postojanje ne negira, ali se iz tekstova dobiva dojam da je nastavak *-ī* glavna alternativa formantu *-ā-ā*, a nastavak *-ā* tek rubna pojava. Naime, primjeri na *-ā* u imenicama bez epenteze uvijek se citiraju paralelno s oblicima na *-ī*, a nikada samostalno te se iz tih opisa može zaključiti sljedeće: oblik na *-ī* uvijek je opcija, a oblik na *-ā* (bez umetanja) javit će se samo u nekih imenica.³⁸ Ne možemo tvrditi da je to namjerno tako, možda je posljedica neprecizna opisa te potrebe da se više prostora dade novom, ali već raširenom nastavku *-ī*, a manje otprije poznatom i podrazumijevanom nastavku *-ā*.³⁹

Situacija je drukčija u suvremenim hrvatskim gramatikama, gdje se mnogo jasnije ističe nastavak *-ā* iako se gramatike razlikuju u pogledima na normativni status toga nastavka. Neke su gramatike relativno neutralne oko izbora nastavka u genitivu množine pa dopuštaju oba ili sva tri (Barić i dr. 1997; Silić i Pranjkić 2005), dok druge daju jasnu normativnu preporuku u prilog oblicima s nastavkom *-ā* (Babić i dr. 2007; Raguz 1997). To znači da dolazi do znatna zaokreta u odnosu na ranije razdoblje (usp. i Babić 1995). Istovremeno, i pomalo kontradiktorno, prestaje inzistiranje na pravilu da nastavak *-ī* nije normativno prihvatljiv u imenica koje primaju formant *-ā-ā* te se oko toga prihvaća stanovita neodređenost. Kao što smo spomenuli u uvodu (§1), rječnici dopuštaju oblik na *-ī* za imenice *priredba*, *bilješka* ili *pripovijetka*, ali ne i za imenice *sestra*, *djevojka* ili *pjesma*.⁴⁰

³⁸ Sve što je rečeno za hrvatske maretičevske gramatike održalo se i u nekim suvremenim gramatikama srpskoga standarda (Mrazović i Vukadinović 2009: 274; Piper i Klajn 2017: 88). Klajn u jezičnom savjetniku (Ivić i dr. 2007: 122) navodi imenicu *tajna* kao primjer imenice koja dopušta samo *-i*, a za istu se imenicu u *Rečniku srpskoga jezika* (Gortan-Premk i dr. 2011: s.v.) navodi oblik *tajni* kao glavni, a oblik *tajnā* u zagradi. Nasuprot tomu, Stanojčićeva gramatika srpskoga standarda (2010: 133) eksplicitnije spominje dubletnost gdje su u konkurenciji nastavci *-ā* (bez umetanja) i *-ī* te u svim citiranim primjerima prvo navodi oblik *-ā*. U gramatici bošnjačkoga standarda nastavak *-ī* stavljen je na prvo mjesto u imenica bez epenteze, dok se za paralelne oblike na *-ā* kaže da se javljaju „često“ (Jahić, Halilović i Palić 2000: 210). To implicira da će samo neke imenice imati dubletu na *-ā*, a neke neće, nego samo oblik na *-ī*.

³⁹ Iako nismo detaljno istraživali postojanje ovakvih oblika, oni su zacijelo postojali; usp. ovaj primjer iz Krležine drame *Kraljevo*: „Sječaš se onih burskih *kugla*?“ (umj. starijeg *kugala* i novijeg *kugli*).

⁴⁰ Suvremene gramatike srpskoga standarda na sličan način dopuštaju izbor iako se za neke oblike poput *beleški* (umjesto *beležaka*) kaže da „nisu normativni“ (Piper i Klajn 2017: 88).

Dakle, čini se da je na početku suvremenoga standarda situacija takva da je glavna mogućnost u imenica kod kojih umetanje više nije moguće upravo nastavak *-ī*. Postavlja se prema tome pitanje zašto se nastavak *-ā* tek rubno spominje kao mogućnost u ranijem standardnom jeziku.⁴¹ Isto je tako primjetan zaokret prema preporučivanju nastavka *-ā* u suvremenom hrvatskom standardu. To nam govori da postoje neke razlike u pogledima na nastavak *-ī* u ranijem i kasnijem razdoblju hrvatskoga standarda.

Kao što ćemo vidjeti u sljedećem odjeljku, odgovor na to pitanje dijelom proizlazi iz prisutnosti (odnosno odsutnosti) nastavka *-ī* u organskim govorima. Razlike u organskim govorima očito su utjecale i na ponešto različit položaj nastavka *-ā* (bez umetanja) i *-ī* u hrvatskom odnosno srpskom standardu.

5.3. Nastavak *-ī* u (novo)štokavskim organskim idiomima

U dijalektološkim opisima obično su dostupne opširne informacije o genitivu množine te se iz tih opisa može uočiti jasna geografska distribucija nastavka *-ī*. U prethodnom smo odjeljku opazili da je u starijem standardu, kao i u suvremenom srpskom standardu, opis nastavka *-ā* (bez umetanja) u drugom planu u usporedbi s nastavkom *-ī*.⁴²

Takav je normativni stav neobičan stoga što postoje brojni novoštokavski dijalekti u kojima je nastavak *-ī* tek rubno prisutan ili čak posve odsutan.⁴³ Riječ je o ijekavskim govorima poput govora Konavala (Kašić 1995: 320), govora Dubrovnika i Crne Gore (Kapović 2018: 41), govora Neretvanske krajine (Vukša Nahod 2017: 143, 146, 150) te govora istočne Hercegovine (Peco 2007a: 187–188), kao i o ikavskim govorima Imotske krajine i Bekije (Šimundić 1971: 106), Cetinske krajine (Ćurković 2014: 160–161), Knina i okolice (Velić 2023: 101) te zapadne Hercegovine (Peco

---

⁴¹ Taj raskorak između novoštokavskoga standarda i njegovih dijalekata uočava i Rešetar (Rešetar 1907: 163).

⁴² Pritom, kako smo rekli, u starijem standardu ne treba toj činjenici pridavati posebnu namjeru, već je vjerojatno riječ o potrebi da se više prostora u opisu daje nastavku koji je noviji i tek se počinje širiti.

⁴³ Naravno, vrijedi napomena da ovaj opis odražava stanje vremena u kojem su ti govori opisani, a to je većinom druga polovica 20. stoljeća, gotovo uvijek prije 1990. godine. Noviji opisi, kao što ćemo vidjeti niže, već jasnije zamjećuju širenje nastavka *-ī* iz standardnoga jezika.

2007b: 298–299).⁴⁴ Tim dijalektima govore svi narodi novoštokavskoga narječja, odnosno nema veze s etničkom pripadnošću niti korelira s poddijalektima jer su među navedenima i ikavski i ijekavski govori. Ono što im je pak zajedničko, jest njihova lokacija, odnosno ti su govori grupirani većinom u južnijem dijelu novoštokavskoga područja.

S druge strane, dijalekti koji imaju *-ī* govore se na sjeveroistoku novoštokavskoga područja i uključuju ponajprije srpske dijalekte šumadijsko-voždanski te istočnohercegovački u srpskom Podrinju (Remetić 1984: 660; Okuka 2008: 133–134).⁴⁵ Ne čudi stoga što Remetić (*ibid.*) zaključuje da u srpskom standardu oblik G mn. na *-ī* ima „solidnu dijalekatsku osnovu“.⁴⁶

U dijalektima koji su geografski između ovih dvaju polova također se primjećuje veća učestalost nastavka *-ī*, ali je on, čini se, bolje posvjedočen u ikavskom govoru Zapadne Bosne (Peco 2007c: 106–110) nego u ijekavskim govorima Banije i Korduna (Petrović 1978: 93–94), gdje ga također ima. Nastavak je posvjedočen i u dvama staroštokavskim dijalektima, slavonskom (osobito u posavskom poddijalektu) te u istočno-bosanskom (Lukežić 2015: 186, 188; usp. i Brozović 2007[1956]: 117 za istočnobosanski te Ivšić 1913: 138–139 za slavonski dijalekt).

Pregled situacije u dijalektima očito nam govori da su različiti novoštokavski dijalekti različito odgovorili na situaciju prestanka produktivnosti pravila o umetanju *a* odnosno epentezi do druge polovice 19. st. (v. §3). Dio dijalekata, i to u sjeveroistočnom dijelu novoštokavskoga područja, upotrebljava nastavak *-ī* kao alternativu. Međutim, dostupni nam opisi govore da u nijednom dijalektu nastavak *-ī* nije prevladao, nego je tek jedna od mogućnosti.

Drugi dio dijalekata, i to južnijih, ne poseže za nastavkom *-ī* te problem epenteze rješava oblicima na *-ā*. Odatle i potvrde za dublete s oblicima na *-ā* i *-ā-ā*, primjerice u govorima Imotske krajine i Bekije, u kojima nalazimo

⁴⁴ Osim što je u tim dijalektima slabo zastupljen nastavak *-ī*, oni ujedno bolje čuvaju oblike s umetanjem, pa tako nalazimo i primjere kojih u standardu više nema poput *mājākā*, *vātārā* u Konavlima (Kašić 1995: 319–320), *mazāgā* u Prapatnicama u Vrgorskoj krajini (Kapović 2018: 40, bilj. 8) itd.

⁴⁵ Nije vjerojatno slučajno da Tršić, rodno mjesto Vuka Karadžića, leži otprilike na granici između tih dvaju dijalekata, a njegov govor pripada istočnohercegovačkom dijalektu (Nikolić 1968).

⁴⁶ Remetićeva opaska temelji se na pregledu dosta obimne dijalektološke literature.

paralelne oblike kao što su *bačvā* uz rjeđe *bačāvā* ili *rešetkā* uz rjeđe *rešetākā* (Šimundić 1971: 106).⁴⁷

Upravo opisan geografski raspored poklapa se i s opažanjima u §5.1, gdje smo uočili razlike među piscima 18. i 19. st. ovisno tome jesu li pisci slavonski ili dalmatinski, kao i s razlikama koje u „ilirskom“ standardu primjećuje Babukić. Na standardni jezik oblici s *-ī* proširili su se očito rano (dočim su zamijećeni već u Babukića), i to po svemu sudeći iz govora sa sjeveroistoka. Svojevrsni naglasak na *-ī* koji se stavlja u ranom standardu vrlo je vjerojatno posljedica toga što je nastavak *-ī* čest upravo u govorima na kojima je Vuk Karadžić temeljio svoje opise, a pozivanje na njegove primjere primjetno je recimo kod Ivekovića (1905). Isto tako nastavak *-ī* čest je u govorima kojima pripada jezgreni dio srpskoga teritorija, i to upravo oko Beograda. S druge strane, govori u kojima *-ī* nije raširen ili uopće posvjedočen govore se na periferiji srpskoga govornog područja (istočna Hercegovina). Naravno, iz rečenoga se ne smije steći dojam da je nastavak *-ī* u ijednom od organskih (bilo srpskih bilo ostalih) govora dominantan.⁴⁸

Dakle, zaključno se može pretpostaviti da su u hrvatskom standardnom jeziku od njegovih početaka dva nastavka supostojala i dolazila kao opcija u imenica bez epenteze (s iznimkom imenica na *st*, *zd*, *št*, *žd*, *šč*, *šč*). Njihovo supostojanje u hrvatskom je standardu omogućeno ponajprije zbog heterogena podrijetla standarda, u smislu da se u njemu susreću tendencije iz različitih novoštokavskih govora.⁴⁹ Stoga su u hrvatskom standardu moguće triplete poput *rešetākā/rešetkā/rešetki* ili *priedābā/priedbā/priedbi*.⁵⁰ Ustrajavanje na obliku na *-ā* koje nalazimo u standar-

⁴⁷ Povijesno gledano ponovno je teško u većem obuhvatu dokumentirati ovaj proces zbog nedovoljna broja potvrda u AR-u. Ipak, spomenimo primjer imenice *magla* za koju se u gramatičkom bloku u AR-u navode G mn. *magālā* i *māgli*, ali se među primjerima može naći i jedna potvrda za G mn. bez umetanja (*magla*) iz Orbina (dubrovački pisac 17. st.).

⁴⁸ Nikolić (1984: 659) tako primjećuje da se u doba njegova opisa nastavak *-ī* čak povlači pred *-ā* u govorima središnje Kolubare u srednjoj Srbiji.

⁴⁹ Ovo nije jedini slučaj ovakva podrijetla preobilja u hrvatskom standardu – kod dubletnih imperfektiva tipa *iskapati/iskopavati* kraći oblici (*iskapati*) povijesno su gledano tipičniji za kajkavski prostor iako se ne može tvrditi da su isključivo posvjedočeni ondje (Kolaković i Polančec uskoro).

⁵⁰ Triplete se dopuštaju i u bosanskom standardu (Jahić, Halilović i Palić 2000: 210; usp. i Kršo 2018). U srpskim im gramatikama nismo našli spomena. Treba ipak istaknuti da su u stvarnoj uporabi triplete rijetke, odnosno u takvim se slučajevima obično oblik na *-ā* bez umetanja rijetko ostvaruje (Polančec, Musulin i Bošnjak Botica uskoro, Bošnjak Botica i dr. 2023).

dnojezičnim priručnicima također je opravdano stoga što taj oblik ima čvrstu dijalektnu bazu u hrvatskim novoštokavskim govorima.

5.4. Učvršćivanje i dominacija nastavka *-ī* u suvremenom jeziku (standardnom i razgovornom)

Već smo ranije napisali (§1) da brojčani odnosi u suvremenom hrvatskom standardu stoje u korist nastavka *-ī*, a to je osobito slučaj u imenica koje više ne dopuštaju umetanje. Takvo je stanje neobično ako se uzme u obzir činjenica da u dijalektnoj bazi hrvatskoga standarda postoji široko rasprostranjena uporaba nastavka *-ā*.

U današnjem srpskom standardu, po svemu sudeći, prisutna je jaka konkurencija između *-ī* i drugih dvaju nastavaka te je kao i u hrvatskom nastavak *-ī* općeprihvaćena činjenica standardnoga jezika (Ivić i dr. 2007: 122; Piper i Klajn 2017: 87–88; Stanojčić 2010: 133). Zbog nedostatka empirijskih istraživanja ne možemo tvrditi da u praksi *-ī* ne dominira i u srpskom standardu kako smo tvrdili za hrvatski standard (iako se tako čini iz gore konzultiranih izvora, usp. i Kršo 2018).

U prethodnom smo odjeljku dakle razjasnili odakle potječe nastavak *-ī* u hrvatskom standardnom jeziku, ali nismo uspjeli razjasniti podrijetlo njegova širenja.

Snaga toga nastavka ogleda se u njegovu prodoru u dijalekte u kojima ga ne očekujemo. U opisu govora Bitelića kod Sinja (Ćurković 2014: 160–161) nalazimo spomen tek četiriju riječi s nastavkom *-ī* (*bajka, bunda, majka, klevta*), ali primjećuje se da dvije od njih (*bajka, bunda*) nisu dijalektne, a slično vrijedi i za imenicu *majka* (u tom značenju primarno dolazi imenica *mati/mater*). Nadalje, Velić (2023: 101) primjećuje da u njegovim podatcima uporaba nastavka *-ī* korelira s dobi govornika (mlađi ga imaju više) te ovisi o tome jesu li govornici iz Knina ili iz jednoga od dvaju manjih mjesta koja opisuje (Vrpolje i Kninsko Polje). Govornici iz samoga Knina upotrebljavaju ga više.⁵¹ Ovo posljednje opažanje upućuje nas na zaključak da je nastavak *-ī* prisutniji u urbanim središtima, što pak pokazuje da je taj nastavak obilježje ne samo standardnoga jezika, već i općehrvatskoga razgovornog jezika.⁵²

⁵¹ Sve ove opaske treba uzeti s rezervom jer autor ne navodi nikakve brojčane podatke, već se opažanja temelje na njegovu dojmu. Ipak ih navodimo kao potencijalni smjer budućih istraživanja.

⁵² Razgovorni jezik ovdje razumijemo kao općenacionalni varijetet hrvatskoga jezika koji u svojoj osnovi ima standardni jezik, ali „bez knjiških i strogo intelektualnih elemenata“, a

Snaga se toga nastavka očituje i u njegovu širenju u razgovornom jeziku i na imenice gdje on normativno nije prihvatljiv, dakle na imenice bez suglasničkoga skupa kao u (4) te na imenice koje završavaju na skupove *st, zd, št, žd, šč, šć* kao u (5) (Kapović 2018).⁵³

(4) *banani, baki, žabi, kavi, pivi ...*

(5) *listi, zvijezdi, pisti, brazdi ...*

Kapović (2018), osim što vezuje ovakve primjere uz nestandardnu uporabu, primjećuje da su posrijedi najčešće dvosložne riječi, često posuđenice i izrazi iz slenga. Iz vlastita iskustva ovomu možemo dodati da je velik broj primjera vezan za izraze iz svakodnevnoga života (npr. namirnice) te da je uporaba izrazito koncentrirana u Zagrebu, a nije jasno je li (organski) prisutna i drugdje.⁵⁴ Činjenica da ekspanzivnost nastavka *-ī* dijelom proizlazi iz centripetalne snage koju Zagreb ima kao glavni i najveći grad dovodi nas do toga da razmotrimo ulogu koju je u širenju *-ī* možda imao kajkavski supstrat u samom Zagrebu i njegovoj široj regiji.

5.5. Uloga kajkavskih govora i govora Zagreba u širenju nastavka *-ī*

Kao što je poznato, izvorni je govor Zagreba bio kajkavski (Šojat i dr. 1998), ali je uslijed doseljavanja stanovništva iz različitih krajeva tijekom 20. stoljeća štokaviziran praktički u potpunosti⁵⁵ te su danas najizrazitiji

---

koji istovremeno sadržava brojne nestandardne elemente (supstandardizme) (Brozović 2016: 385; usp. i Pasini 2018: 587–593). Ti nestandardni elementi mogu biti prisutni na cijelom hrvatskom jezičnom području ili ograničeni na pojedine regije.

⁵³ U praksi su ovakvi primjeri i dalje rijetki u usporedbi s oblicima na *-ā*: na to nas upućuju i korpusni podatci za imenice na *st, zd, št, žd, šč, šć* kao i podatci za imenice bez suglasničkoga skupa iz ankete koja je u Zagrebu provedena među govornicima različita podrijetla (29 imenica, 72 ispitanika). U anketi se pokazalo da se oblici na *-ī* javljaju sporadično, i to ponajprije među govornicima iz Zagreba, Primorja i Istre te Slavonije.

⁵⁴ Podatci iz spomenute ankete (fn. 53) pokazuju da se nastavak *-ī* javlja i među govornicima koji nisu iz Zagreba (Primorje i Istra, Slavonija), ali je vrlo lako moguće da je u njih to posljedica života u Zagrebu i izloženosti zagrebačkom govoru. Kod tih govornika ulogu zasigurno igra i prisutnost nastavka *-ī*, koji je posvjedočen i u čakavskim govorima, ali i u slavonskim šokačkim (staroštokavskim) govorima na mjestima gdje ga nema u standardu (za opasku o šokačkim govorima zahvaljujemo anonimnom recenzentu).

⁵⁵ Kajkavski govor Zagreba imao je dvije varijante, jednu koja se upotrebljavala u staroj jezgri te drugu koja je tipična za nekadašnju periferiju. Kada govorimo o nestanku, odnosno štokavizaciji izvorne zagrebačke kajkavštine, ona se odnosi ponajprije na govor stare grad-

ostatci kajkavskoga supstrata dinamički naglasni sustav,⁵⁶ zamjenica *kaj* te uporaba futura II. u značenju običnoga futura (usp. i Kapović 2006; Šojat i dr. 1998: 61–80). Vidjet ćemo da među očuvane kajkavske značajke vjerojatno možemo ubrojiti i nastavak *-i*⁵⁷ u G mn. imenica na suglasnički skup.

Specifičnost je Zagreba dakle njegov kajkavski supstrat te štokavština koja u mnogim elementima odstupa od standarda (usp. Hoyt 2012). Istovremeno je Zagreb najveći i glavni grad Hrvatske te jezična obilježja koja u njemu prevladavaju imaju utjecaja na općehrvatsku nestandardnu uporabu, a onda posljedično i na standard. Dvije su činjenice osobito važne za priču o preobilju u genitivu množine *e*-sklonidbe iz dvaju razloga. Kao što je to prvi istaknuo Kapović (2018), prva je činjenica raširenost nastavka *-i* u kajkavskim govorima, a druga je dinamički naglasak koji je tipičan za Zagreb.

Počnimo s genitivom množine na *-i*. Najprije treba jasno reći da ulazak nastavka *-i* u sustav sklonidbe imenica ž. r. na suglasnički skup nije posvjedočen samo u štokavskom, nego i u kajkavskom (Lončarić 1996: 103).⁵⁸ U §2 smo spomenuli da je izvorni nastavak u G. mn. *e*-sklonidbe u kajkavskom nulti nastavak. Međutim, po svemu sudeći taj se nastavak mnogo bolje čuva u imenica bez suglasničkoga skupa te nalazimo veći broj opisa u kojima je vidljivo da se u imenica na suglasnički skup izrazito preferira *-i*, npr. u Velikoj Rakovici kod Samobora (March 1981: 250), u Gornjoj Konjščini blizu Zlatara (Gudek 2013: 40) ili u Podravini (Maresić 2018: 46–49).⁵⁹ Slično vrijedi i za stare govore zagrebačkih prigradskih naselja, gdje alterniraju *-i* i *-ih* (Šojat i dr. 1998: 51–52, 184). U starom govoru zagrebačke

---

ske jezgre, ali i na govore velike većine nekadašnje periferije jer je ona tijekom 20. stoljeća velikim dijelom urbanizirana te su mnoga nekadašnja prigradska naselja postala urbane gradske četvrti.

⁵⁶ Dinamički je onaj naglasak u kojem izostaju i tonalne i opreke po dužini (Kapović 2023: 243–249).

⁵⁷ U ovom odjeljku ne bilježimo dužine na nastavcima *-ā* i *-i* jer se one u govornika kakve opisujemo ovdje ne ostvaruju, niti kod govornika s dinamičkim naglaskom (koji ni inače ne poznaju kvantitativne opreke kod samoglasnika) niti kod govornika kajkavskog (jer u kajkavskom ne postoje zanaglasne dužine, Lončarić 1996: 34).

⁵⁸ Pa i u čakavskome. Tamo primjere toga nastavka nalazimo na sjeveru čakavštine (npr. Lisac 2009: 80; i posebno opširno Kalsbeek 1998: 112; usp. i iscrpni pregled u Lukežić 2015: 112–164). Općenito uzevši, isti je nastavak posvjedočen u čakavskom baš kao i u štokavskom u sporadičnim primjerima od najranijih spomenika, i to u imenica ž. r. svih tipova – sa suglasničkim skupom i bez nje (Damjanović 1984: 92–93; Lukežić 2015: 66–67).

⁵⁹ Velik broj primjera iz svih kajkavskih govora donosi i Lukežić (2015: 165–182).

gradske jezgre ne nalazimo takvu situaciju, odnosno u opisima se taj nastavak ne spominje (Magner 1966: 28).

Nastavak *-i* posvjedočen je sporadično već u kajkavskom književnom jeziku, ali obično u obliku *-ih*, kakav nalazimo i u *i*-sklonidbi (Šojat 2009: 54–55; Štebih Golub 2015: 241), što nas upućuje da je otamo i preuzet (§4 za štokavski) te da je došlo do ukriženja s nastavkom *-ih* iz pridjevske sklonidbe.⁶⁰ Važno je istaknuti da je u podlozi kajkavskoga književnog jezika upravo govor urbane jezgre Zagreba (Štebih Golub 2015: 221) zbog čega nam se čini da je navedeni nastavak ipak bio u uporabi u staroj zagrebačkoj jezgri unatoč tomu što se ne spominje u postojećim opisima.

Raširenost nastavka *-i* u kajkavskom važna je za hrvatski standard zato što se može očekivati da će u mnogim slučajevima govornici kajkavskoga pri uporabi standarda u njega prenijeti i ovaj nastavak, koji ionako u standardu već postoji. Tako se povećava broj govornika koji se pri služenju razgovornom novoštokavštinom koriste nastavkom *-i*. Nadalje, kad je riječ konkretno o Zagrebu, ista je tendencija vjerojatno odgovorna za raširenost nastavka *-i* u Zagrebu, s tom razlikom što je izvorni kajkavski govor Zagreba danas uglavnom iščezao, a zamijenila ga je zagrebačka štokavština. Bez obzira na to, vrlo je vjerojatno da je u zagrebačku štokavštinu prenesen iz kajkavskoga supstrata i nastavak *-i*.

Postavlja se pitanje prenosi li govornik kajkavskoga u svoj štokavski standard isključivo nastavak *-i* u imenica na suglasnički skup ili pak može prihvatiti i štokavske nastavke *-ā* i *-ā-ā*. Na to je teško dati jasan odgovor. Čini se da neki govornici kajkavskoga, kao i govornici s dinamičkim naglaskom iz Zagreba, uglavnom ne upotrebljavaju nastavak *-ā* bez umetanja osim sporadično, dok se oblici s umetanjem mogu javiti. Taj se zaključak temelji isključivo na korpusnim podacima, koji pokazuju određeno čuvanje oblika na *-ā-ā*, ali vrlo malo primjera za *-ā*.⁶¹ O razlozima zašto ovakvi govornici izbjegavaju *-ā* u imenica na suglasnički skup može se samo spekulirati. Najvjerojatniji je razlog to što se s jedne strane oblici na *-i* prenose iz supstrata, a drugi je taj što slični oblici već postoje u standardu pa dolazi do konvergencije.

⁶⁰ Za širenje nastavka *-i* u kajkavskom vjerojatno su odgovorni neki drugi mehanizmi, o čemu vidi Maresić (2018: 46–49).

⁶¹ V. bilj. 8.

Ipak, treba istaknuti da se svi govornici kajkavskoga ne ponašaju na isti način. Prvo, spomenimo da je u nekim kajkavskim govorima raširen nastavak *-a* ili češće *-ah*. Takav je primjerice varaždinsko-ludbreški dijalekt, koji uz ovaj nastavak ima i nulti te *-i* i *-ih* (Lukežić 2015: 172, usp. i primjere u Lipljin 2013) te u starom govoru zagrebačke gradske jezgre (Magner 1966: 28).⁶² Zbog toga je preciznije i pouzdanije ustvrditi da snaga nastavka *-i* ponajprije proizlazi iz konvergencije između tendencija u standardu i u dijelu govora Zagreba, a ne kajkavskog prostora kao cjeline iako pojedini kajkavski govori zacijelo doprinose toj tendenciji.⁶³

Recimo i nešto o važnosti zagrebačkoga dinamičkog naglaska. Kapović (2018: 41, 42, 66–68) spekulira da je nastavak *-ā* slabiji od nastavka *-ī* u smislu razlikovnosti (usp. i Iveković 1905: 188–189). Međutim, i sam primjećuje da u govornika s dinamičkim naglaskom oba oblika genitiva (*s -a* i *s -i*) pokazuju sinkretizam (prvi s N jd., a drugi s DL jd.) pa je razlikovnost oblika na *-i* upitna. Ovakav argument također ne objašnjava zašto je govornicima i dalje prihvatljiv G mn. *žena* (unatoč širenju u oblicima poput *pivi*) kao ni to da mnogi govornici kajkavskog i dalje upotrebljavaju oblike G mn. kao što su (*pet*) *igračka* ili (*puno*) *štrudla*. Kao što primjećuje i sam Kapović, čimbenici koji mogu utjecati na odabir jednoga ili drugoga oblika vrlo su brojni i stoje u vrlo složenim odnosima te ih je potrebno promotriti oprežno. Stoga nastavak ove rasprave ostavljamo za poseban rad.

⁶² Nastavak *-ah* vjerojatno nema veze sa štokavskim *-ā*, nego je riječ o nastavku preuzetom iz lokativa množine. To je primjer i inače raširena sinkretizma između genitiva i lokativa množine. Ipak, budući da je posvjedočen upravo u govorima dvaju najvećih kajkavskih središta (Zagreba i Varaždina), nije isključeno da se u govoru ondašnje elite javlja i pod utjecajem štokavskog.

⁶³ Na razlike između govornika iz Zagreba i govornika iz sjeverne Hrvatske kao i na određene posebnosti tih istih govornika upućuju i rezultati već spomenute ankete (fn. 53). Naime, u njoj se pokazuje da govornici sa sjevera Hrvatske najčešće od svih regionalnih skupina upotrebljavaju nastavak *-a* bez umetanja u imenica koje ga inače u uporabi imaju, npr. svi su govornici za imenicu *naranča* naveli oblik *naranča*, a nalazimo i Gmn. *mrkva*, *hrenovka* itd. (rezultate međutim treba uzeti sa zrnom soli jer se temelje na tek četirima ispitanicima). Na istu nas je činjenicu za govore današnje zagrebačke periferije neovisno upozorio i recenzent, na čemu mu srdačno zahvaljujemo (G mn. *igračka* umj. *igračaka* ili *igrački*). U takvim je slučajevima najvjerojatnije riječ o jednostavnom poopćenju najčešćega štokavskog nastavka *-a* umjesto kajkavskoga nultog nastavka na sve imenice bez obzira na broj suglasnika na kraju osnove: umjesto G mn. *žen* pojavljuje se Gmn. *žena* pa po tom obrascu dobivamo i G mn. *naranča*, *mrkva*, *hrenovka*, *igračka* itd.

Zaključno se može reći da je raširenost nastavka *-i* kao konkurencije nastavku *-ā* (bez epenteze i s njom) u imenica sa suglasničkim skupom vjerojatno posljedica konvergencije dviju tendencija, jedne štokavske, koja je djelovala već u vrijeme stvaranja suvremenoga standarda krajem 19. st., te druge kajkavske, koja je pospješila raširenost nastavka *-i* u govornika koji govore kajkavski i u onih koji govore nestandardne varijetete s kajkavskim supstratom. Tu se ne može dovoljno naglasiti važnost zagrebačke štokavštine zbog središnjega mjesta koje Zagreb zauzima u hrvatskom kontekstu.⁶⁴

6. Sažetak i ograničenja iznesenog

U ovom ćemo dijelu ukratko ponoviti glavne točke u razvoju preobilja u imenica na suglasnički skup *e*-sklonidbe. Iako nedostaju izravne potvrde za neke od tvrdnji iznesenih ranije u tekstu, svejedno se može predložiti scenarij po kojem je došlo do širenja nastavka *-ī* na račun starijega formanta *-ā-ā*.

Prvi je korak u tom razvoju vrlo vjerojatno gubitak produktivnosti epenteze kod imenica *e*-sklonidbe, dijelom zbog velika broja posuđenica, dijelom zbog nestanka uvjeta u kojima je epenteza djelovala automatski uslijed pojave novoga nastavka *-ā*. Novi slučajevi epenteze prestaju nastajati, a stari se polako gube. Govornici sve više osjećaju potrebu da ih izbjegavaju te nastaju različite strategije izbjegavanja (Sims 2006).

Kao strategiju izbjegavanja oblika poput *palāmā* govornici su imali dvije mogućnosti: stariji nastavak *-ā* bez epenteze (*palāmā*) te noviji nastavak *-ī* (*palīmī*). Stanje koje zatječemo u (proto)standardnom jeziku 18. i 19. st. upućuje na to da odabir alternative dijelom ovisi o regiji. To potvrđuju i podatci u štokavskim organskim govorima, gdje primjećujemo izostanak nastavka *-ī* na južnoštokavskom području. S toga razloga obje opcije ulaze u standardni jezik, ali s razlikama između ranijega i starijega standarda, pri čemu se primjećuje veće isticanje nastavka *-ī* u ranijem standardu kao glavne opcije kojoj se pribjegava ako imenica ne može imati umetanje.⁶⁵

⁶⁴ Slično ulozi koju u srpskom standardu i razgovornom jeziku igra Beograd, koji leži u zoni šumadijsko-vojvodanskoga dijalekta, a ne u zoni istočnohercegovačko-krajiškoga dijalekta na kojem nominalno počiva srpski standard. Za šumadijsko-vojvodanski dijalekt i inače se ističe da je odigrao važnu ulogu u formiranju suvremenoga srpskoga standarda (Brozović i Ivić 1988: 60).

⁶⁵ Iako se to ne može pouzdano utvrditi, moguće je da je isticanje nastavka *-ī* u ranom standardu posljedica prevelika oslanjanja na sjevernonovoštokavsku dijalektnu bazu iz koje

Nasuprot tomu, noviji hrvatski standard u mnogo većoj mjeri promovira nastavak *-ā* iako se prihvaća i prisutnost nastavka *-ī*. Istodobno se nastavak *-ī* prihvaća i u većine imenica koje imaju formant *-ā-ā*. U obama slučajima mnogi autori smatraju nastavak *-ī* manje normativno prihvatljivim, dok je već neko vrijeme izvjesna njegova prevlast u uporabi. Stoga hrvatski standard u načelu promovira *-ā*, ali u praksi prihvaća dominaciju nastavka *-ī*.

Dakle, najzanimljivija je činjenica da je u hrvatskom standardu – uporabno gledano – prevladao nastavak *-ī*, a slično se vjerojatno može tvrditi i u slučaju srpskoga standarda. Također se može tvrditi, na temelju podataka iz §5.3, da ulazak nastavka *-ī* u standard ima istu podlogu u obama jezicima, odnosno da se temelji na uporabi toga nastavka u organskim govorima sjevernoga dijela (novo)štokavskoga prostora.

Međutim, unatoč sličnostima među dvama standardnim jezicima, situacija u hrvatskom jeziku ima neke specifičnosti koje vrijede isključivo za hrvatski jezični prostor i po svojim je obilježjima drukčija od srpskoga standarda.

Prvo, bez obzira na dijalektnu podlogu koju ima nastavak *-ā* u imenica bez umetanja, on je u jasnom uzmaku pred nastavkom *-ī* jer se taj nastavak širi i na imenice gdje ga norma ne prihvaća (imenice na skupove *st*, *zd*, *št*, *žd*, *šč*, *šč* te imenice s jednosuglasničkim završetkom osnove). Nastavak se širi i na govore u kojima se ranije nije pojavljivao među imenicama na suglasnički skup.⁶⁶

Drugo, mogući razlog zbog kojega se širi *-ī* nije dosad jasno bio obrađen, a tiče se položaja ovoga nastavka u kajkavskom dijalektu općenito te napose u govoru Zagreba. U §5.4 vidjeli smo da nastavak *-ī* (odnosno *-i*) ima jaku dijalektnu osnovicu u kajkavskom narječju te osobito u starom kajkavskom govoru (periferije) Zagreba (primarno u liku *-ih*), zbog čega se može pretpostaviti da je i to doprinijelo učvršćivanju toga nastavka u standardnom i razgovornom jeziku. Prema tome uloga Zagreba kao glavnoga grada i njegova stanovništva u širenju novoga G mn. postaje očigledna.

---

se crpi grada za vukovski projekt standardnoga jezika i istovremena zanemarivanja južnoštokavskih obilježja.

⁶⁶ Posebno je zanimljivo pitanje koliko je među mlađim govornicima s juga Hrvatske proširen nastavak *-ī*. To pitanje obrađujemo u idućem istraživanju putem ankete među srednjoškolicima s juga Hrvatske (Bošnjak Botica i dr. 2024). Preliminarni podatci pokazuju znatno širenje nastavka *-ī* i među tim govornicima iako nije došlo do njegove prevlasti.

Širenje oblika na *-i* u literaturi se katkad vezuje uz razumljivost i jasnoću. Ipak za takvo što još nema konkretnih dokaza. Čimbenici koji mogu utjecati na odabir jednoga ili drugoga oblika vrlo su brojni i stoje u vrlo složenim odnosima. Stoga se o čimbenicima koji eventualno uvjetuju uporabu *-i* umjesto *-ā* s epentezom i bez nje raspravlja u zasebnom radu jer bez takve analize nije moguće do kraja razumjeti širenje novijega nastavka *-i*. Ovaj je rad pokušao iznijeti temeljne činjenice koje su važne da bi se objasnilo njegovo širenje te je prema tome tek prvi korak u većem istraživanju.

Literatura

- AR = *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, I-XXIII* (1881–1976), JAZU, Zagreb.
- Babić, Stjepan (1995) „Sorata, sorta ili sorti“, *Hrvatski jučer i danas*, Zagreb, str. 172–173.
- Babić, Stjepan; Brozović, Dalibor; Škarić, Ivo; Težak, Stjepko (2007) *Glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika*, Nakladni zavod Globus, Zagreb.
- Barbarić, Ivan (2016) *Rječnik griško-belgradskog govora*, Crikvenica, Centar za kulturu.
- Barić, Eugenija; Hudeček, Lana; Koharović, Nebojša; Lončarić, Mijo; Lukenda, Marko; Mamić, Mile; Mihaljević, Milica i dr. (1999) *Hrvatski jezični savjetnik*, Zagreb, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Pergamena – Školske novine, Zagreb.
- Barić, Eugenija; Lončarić, Mijo; Malić, Dragica; Pavešić, Slavko; Peti, Mirko; Zečević, Vesna; Znika, Marija (1997) *Hrvatska gramatika*, 2. izdanje, Školska knjiga, Zagreb.
- Bošnjak Botica, Tomislava (2024) *Preobilje u hrvatskoj morfologiji*. Institut za hrvatski jezik, Zagreb.
- Bošnjak Botica, Tomislava; Hržica, Gordana (2016) „Overabundance in Croatian Dual-Class Verbs“, *Fluminensia*, 28, 1, Zagreb, str. 83–106.
- Bošnjak Botica, Tomislava; Polančec, Jurica (uskoro) „Gramatički opis preobilja u genitivu množine imenica e-sklonidbe ženskoga roda s višesuglasničkim završetkom osnove“ [rad u postupku recenzije]
- Bošnjak Botica, Tomislava; Polančec, Jurica; Musulin, Maša; Hržica, Gordana; Košutar, Sara (2023) „The Rise and Fall of Overabundance: The Case of Croatian Genitive Plural Forms“, izlaganje sa skupa *56th Annual Meeting of the Societas Linguistica Europaea*, Atena, Grčka.

- Bošnjak Botica, Tomislava; Polančec, Jurica; Hržica, Gordana; Košutar, Sara; Vukša Nahod, Perina (2024) „Diatopic Dimension of Overabundance: The Case of the Croatian Genitive Plural“, izlaganje sa skupa 57th Annual Meeting of the Societas Linguistica Europaea, Helsinki, Finska.
- Brabec, Ivan; Hraste, Mate; Živković, Sreten (1954) *Gramatika hrvatskoga ili srpskog jezika*, 2. prerađeno i nadopunjeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb.
- Breu, Walter (1988) „Die Entwicklungstypen der Flexionsformen des Genitivs im Plural der slavischen Sprachen“ *Studia Indogermanica et Slavica. Festgabe für Werner Thomas zum 65. Geburtstag*, ur. Peter Kosta, München, str. 237–253.
- Brozović, Dalibor (2006) „Hrvatski jezik, njegovo mjesto unutar južnoslavenskih i drugih slavenskih jezika, njegove povijesne mijene kao jezika hrvatske književnosti“, *Neka bitna pitanja hrvatskoga jezičnog standarda*, Zagreb, str. 155–278.
- Brozović, Dalibor (2016) *Jezik današnji: 1965-1968*, priredio Krešimir Mićanović, Disput, Zagreb.
- Brozović, Dalibor; Ivić, Pavle (1988) *Jezik, srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*, Jugoslavenski leksikografski zavod “Miroslav Krleža“, Zagreb.
- Budmani, Pero (1867) *Grammatica della lingua serbo-croata: Illirica*, vlast. nakl., Vienna.
- Ćurković, Dijana (2014) *Govor Bitelića*, doktorska disertacija, Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet.
- Damjanović, Stjepan (1984) *Tragom jezika hrvatskih glagoljaša*, Hrvatsko filološko društvo, Zagreb.
- Daničić, Đuro (1874) *Istorija oblika srpskoga ili hrvatskoga jezika do svršetka XVII vijeka*, Državna štamparija, Beograd.
- DvojBa = *Baza hrvatskih morfoloških dubleta*, dostupno na <http://dublete.jezik.hr/>, posjet 11. lipnja 2024.
- ERHJ1 = Matasović, Ranko; Pronk, Tijmen; Ivšić, Dubravka; Brozović-Rončević, Dunja. 2016. *Etimološki rječnik hrvatskoga jezika. Sv. 1: A-Nj*. Zagreb, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.
- ERHJ2 = Matasović, Ranko; Ivšić Majić, Dubravka; Pronk, Tijmen (2021) *Etimološki rječnik hrvatskoga jezika. Sv. 2: O-Ž*. Zagreb, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.

- Farkaš Brekalo, Loretana (2013) „Štokavski hrvatski književni jezik u 18. stoljeću“, *Povijest hrvatskoga jezika. Knjiga 3, 17. i 18. stoljeće*, ur. Ante Bičanić, Radoslav Katičić i Josip Lisac, Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti CROATICA, Zagreb, str. 163–217.
- Florschütz, Josip (2002[1916]) *Gramatika hrvatskoga jezika*, pretpisak izdanja iz 1916. godine, Ex libris, Zagreb.
- Gudek, Vedrana (2013) *Opis govora Gornje Konjščine*, diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
- Holzer, Georg (2011) *Glasovni razvoj hrvatskoga jezika*, prevela Barbara Štebih Golub, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.
- Hoyt, Alexander Douglas. 2012. *Hrvatski jezik u Zagrebu: sociolingvistički pogled*, prevela Milica Lukšić, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
- Iveković, Franjo (1905) „Drugi padež množine s nastavkom *î* u imenicama ženskih, koje imaju u prvom padežu jednine nastavak *a*“, *Rad JAZU* 162, str. 186–191.
- Ivić, Pavle (ur.) (2007) *Srpski jezički priručnik*, 4. izd., Beogradska knjiga, Beograd.
- Ivšić, Stjepan (1970) *Slavenska poredbena gramatika*, priredili Radoslav Katičić i Josip Vrana, Školska knjiga, Zagreb.
- Jahić, Dževad; Halilović, Senahid; Palić, Ismail (2000) *Gramatika bosanskoga jezika*, Dom štampe, Zenica.
- Jurišić, Blaž (1992[1944]) *Nacrt hrvatske slovnice. 1, Glasovi i oblici u poviestnom razvoju*, priredio Dalibor Brozović, pretpisak izdanja iz 1944. godine, Matica hrvatska, Zagreb.
- Kalsbeek, Janneke (1998) *The Čakavian Dialect of Orbanici near Žminj in Istria*, Leiden, Rodopi.
- Kapović, Mate (2006) „Najnovije jezične promjene u zagrebačkom govoru“, *Kolo* 4, Zagreb, 55–69.
- Kapović, Mate (2015) *Povijest hrvatske akcentuacije: fonetika*. Zagreb, Matica hrvatska, Zagreb.
- Kapović, Mate (2018) „Širenje nastavka *-i* u genitivu množine *e*-deklinacije u suvremenoj štokavštini, *Suvremena lingvistika*, 44(85), Zagreb, str. 39–72.
- Kapović, Mate (2020) „The Genitive Plural Ending in Proto-Indo-European and Slavic“, *Vācāmsi miśrā kṛṇavāmahai : proceedings of the International*

- Conference of the Society for Indo-European Studies and IWoBA XII, Ljubljana 4-7 June 2019, celebrating one hundred years of Indo-European comparative linguistics at the University of Ljubljana*, ur. Luka Repanšek, Harald Bichlmeier i Velizar Sadovski, Hamburg, str. 321–345.
- Kapović, Mate (2023) *Uvod u fonologiju*, Sandorf, Zagreb.
- Kašić, Zorka (1995) „Govor Konavala“, *Srpski dijalektološki zbornik*, 41, Beograd, str. 241–396.
- Kolaković, Zrinka; Polančec, Jurica (uskoro) „Competition in The Formation of Croatian Secondary Imperfectives: A Corpus Linguistic Variationist Analysis“ [rad u postupku recenzije]
- Kršo, Aida (2018) „Genitiv množine imenica ženskog roda e-vrste – norma i jezička praksa“, *Književni jezik*, Sarajevo, 29, str. 89–114.
- Leskien, August (1914) *Grammatik der serbo-kroatischen Sprache. Teil 1: Lautlehre, Stammbildung, Formenlehre*, Carl Winters Universitätsbuchhandlung, Heidelberg.
- Lipljin, Tomislav. 2013. *Rječnik varaždinskoga kajkavskog govora*. 2. prošireno izd. Stanek, Varaždin.
- Lisac, Josip (2003) *Hrvatska dijalektologija. 1: Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb.
- Lisac, Josip (2009) *Hrvatska dijalektologija. 2: Čakavsko narječje*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb.
- Lončarić, Mijo (1996) *Kajkavsko narječje*, Školska knjiga, Zagreb.
- Lukežić, Iva (2015) *Zajednička povijest hrvatskih narječja. [Sv.] 2: Morfologija*. Hrvatska sveučilišna naklada – Filozofski fakultet u Rijeci – Katedra Čakavskoga sabora Grobnišćine, Zagreb.
- Magner, Thomas F. (1966) *A Zagreb kajkavian dialect*, Pennsylvania State University University Park.
- Malić, Dragica (1992) „Imenički genitiv plurala u hrvatskim spomenicima 14. stoljeća“, *Fluminensia*, 4, 2, Rijeka, str. 67–76.
- March, William J. (1981) „Kajkavian inflectional morphophonemics: an analysis of the morphology of dialects of Velika Rakovica, Virje, and Bednja“, *Rad JAZU*, 388, Zagreb, str. 237–312.
- Marešić, Jela (2018) „Morfologija podravskoga kajkavskog dijalekta“, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 22, Zagreb, str. 1–140.

- Maretić, Tomo (1899) *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, Knjižara L. Hartmana, Zagreb.
- Maretić, Tomo (1963) *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, 3., nepromijenjeno izd., Matica hrvatska, Zagreb.
- Marković, Ivan (2012) *Uvod u jezičnu morfologiju*, Disput, Zagreb.
- Marković, Ivan (2013), *Hrvatska morfonologija*, Disput, Zagreb.
- Matasović, Ranko (2008) *Poredbenopovijesna gramatika hrvatskoga jezika*, Matica hrvatska Zagreb.
- Mrazović, Pavica; Vukadinović, Zora (2009) *Gramatika srpskog jezika za strance*. 2. prerađeno i dopunjeno izd., Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci – Novi Sad.
- Nikolić, Berislav (1968) Tršički govor, *Srpski dijalektološki zbornik*, 17, Beograd, str. 367–413.
- Nikolić, Miroslav (ur.) (2011) *Rečnik srpskoga jezika*, izmenjeno i popravljeno izdanje, Matica srpska, Novi Sad.
- Okuka, Miloš (2008) *Srpski dijalekti*, SKD Prosvjeta, Zagreb.
- Panzer, Baldur (1999) *Die slavischen Sprachen in Gegenwart und Geschichte: Sprachstrukturen und Verwandtschaft*, 3., durchgesehene Aufl., Frankfurt am Main, Peter Lang.
- Pasini, Dinka (2018) „Supstandardni varijeteti hrvatskoga jezika u 20. stoljeću“, *Povijest hrvatskoga jezika. Knjiga 5, 20. stoljeće: prvi dio*, ur. Ante Bičanić, Marko Samardžija i Ivo Pranjković, Zagreb, str. 580–629.
- Pavešić, Slavko (ur.) (1971) *Jezični savjetnik s gramatikom*, Matica hrvatska, Zagreb.
- Peco, Asim (2007a) *Govori istočne i centralne Hercegovine*, Bosansko filološko društvo – Bemust, Sarajevo.
- Peco, Asim (2007b) *Govori zapadne Hercegovine*, Bosansko filološko društvo – Bemust, Sarajevo.
- Peco, Asim (2007c) *Ikavskošćakavski govori zapadne Bosne. Dio 2: Akcenti, oblici, tekstovi*, Bosansko filološko društvo – Bemust, Sarajevo.
- Petrović, Dragoljub (1978) *Govor Banije i Korduna*, Matica srpska – Prosvjeta, Novi Sad – Zagreb.
- Piper, Predrag i Ivan Klajn (2017) *Normativna gramatika srpskog jezika*, 2. izmenjeno i dopunjeno izd., Matica srpska, Novi Sad.

- Polančec, Jurica (uskoro) „Croatian Genitive Plural: Multiple Endings and Their Competition“ [rad u rukopisu]
- Polančec, Jurica; Musulin, Maša; Bošnjak Botica, Tomislava (uskoro) „Rječnički opis preobilja u genitivu množine imenica e-sklonidbe ženskoga roda s višesuglasničkim završetkom osnove“ [rad u postupku recenzije]
- Raguž, Dragutin (1997) *Praktična hrvatska gramatika*, Medicinska naklada, Zagreb.
- Remetić, Slobodan (1984) „Genitiv množine imenica u govorima centralne Šumadije“, *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, 27–28, Novi Sad, str. 655–663.
- Rešetar, Milan (1907) *Der štokavische Dialekt: mit zwei Karten*, A. Hölder, Beč.
- RHKKJ = Barac-Grum, Vida; Brlobaš, Željka; Celinić, Anita; Čunčić, Marica; Dedaić, Mirjana; Frančić, Anđela; Franić, Ivana i dr. (1984–2017) *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika, I–XIV (a1-selanec)*, ur. Božidar Finka, Radoslav Katičić i Mira Menac-Mihalić, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Institut za hrvatski jezik, Zagreb.
- Silić, Josip (1968) „Fonemska distribucija i sekundarno a u suvremenom hrvatskosrpskom književnom jeziku“, *Jezik*, 16, 4, Zagreb, str. 110–114.
- Silić, Josip i Ivo Pranjković (2005) *Gramatika hrvatskoga jezika: za gimnazije i visoka učilišta*, Školska knjiga, Zagreb.
- Sims, Andrea D. (2006) „On avoidance strategies (and their potential implications for dialect loss)“, *Marginal linguistic identities: studies in Slavic contact and borderland varieties*, ur. Dieter Hubert Stern i Christian Voss, Wiesbaden, str. 245–260.
- Stanojčić, Živojin (2010) *Gramatika srpskog književnog jezika*, Kreativni centar, Beograd.
- Šimundić, Mate (1971) *Govor Imotske krajine i Bekije*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo.
- Šojat, Antun (2009) *Kratki navuk jezičnice horvatske: jezik stare kajkavske književnosti*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.
- Šojat, Antun; Barac-Grum, Vida; Kalinski, Ivan; Lončarić, Mijo; Zečević, Vesna (1998) *Zagrebački kaj: govor grada i prigradskih naselja*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.
- Štebih Golub, Barbara (2013) „Kajkavski hrvatski književni jezik u 17. i 18. stoljeću“, *Povijest hrvatskoga jezika. Knjiga 3, 17. i 18. stoljeće*, ur. Ante

- Bićanić, Radoslav Katičić i Josip Lisac, Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti CROATICA, Zagreb, str. 221–261.
- Težak, Stjepko (2005[1980]) „Izbor alomorfa u genitivu množine imenica e sklonidbe“, *Između jezika i stila*, Zagreb, str. 53–73 (prerađena inačica rada objavljenoga u časopisu *Jezik* 28/1, 1980).
- Thornton, Anna M. (2011) „Overabundance (Multiple Forms Realizing the Same Cell): A Non-Canonical Phenomenon in Italian Verb Morphology“, *Morphological autonomy: perspectives from Romance inflectional morphology*, ur. Martin Maiden, Oxford, str. 358–381.
- Timberlake, Alan (2004) *A reference grammar of Russian*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Toporišič, Jože (2000) *Slovenska slovnica*. 4., prenovljena in razširjena izd., Obzorja, Maribor.
- Turk, Marija (1992) *Fonologija hrvatskoga jezika: raspodjela fonema*, Izdavački centar Rijeka – Tiskara Varaždin, Rijeka – Varaždin.
- Velić, Luka (2023) *Fonologija i morfologija novoštokavskih ikavskih govora Vrpolja, Kninskog Polja i Knina*, doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
- Vukša Nahod, Perina (2017) *Slivanjski govori: fonologija i morfologija*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.
- Vulić, Sanja (2013) „Štokavski hrvatski književni jezik u 17. stoljeću“, *Povijest hrvatskoga jezika. Knjiga 3, 17. i 18. stoljeće*, ur. Ante Bićanić, Radoslav Katičić i Josip Lisac, Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti CROATICA, Zagreb, str. 95–161.

Zahvala

Ovaj je rad nastao u okviru projekta Morfološko preobilje u hrvatskom jeziku, koji financira Europska unija programom NextGenerationEU (Za iznesene stavove i mišljenja odgovorni su samo autori te ti stavovi ne odražavaju nužno službena stajališta Europske unije ili Europske komisije. Ni Europska unija ni Europska komisija ne mogu se smatrati odgovornima za njih) te u okviru projekta Feast and Famine: Confronting Overabundance and Defectivity in language (AH/T002859/1).

Zahvaljujemo kolegicama na projektu Gordani Hržici, Perini Vukša Nahod i Sari Košutar, koje su sudjelovale u prikupljanju podataka kojima smo se služili u ovom radu.

SUMMARY

Jurica Polančec, Tomislava Bošnjak Botica
ON THE SPREAD OF OVERABUNDANCE IN THE GENITIVE
PLURAL OF CROATIAN *e*-DECLENSION NOUNS WITH A STEM
ENDING IN A CONSONANT CLUSTER

The paper sketches the origins and spread of overabundance in the genitive plural of Croatian *e*-declension nouns with a stem ending in a consonant cluster. These nouns in the genitive plural have either two or three forms (*žalba* ‘complaint’ has two: *žalbā/žalbi*; *pogreška* ‘mistake’ has three: *pogrešākā/pogreškā/pogreški*). First, the paper addresses the emergence of the *ā* ending and the accompanying epenthesis, as well as the subsequent disappearance of the epenthesis. The central part of the paper discusses the emergence and spread of the new ending *-ī*. It is shown that in the early stages of the development of the Croatian standard language (18th and 19th centuries), this ending was already widespread, but only in the northern part of the territory where South Slavic Štokavian dialects are spoken. In the southern Štokavian dialects, it is absent, and this state of affairs is preserved almost to this day. The reasons for the increasing dominance of the suffix *-ī* in the modern language are also considered, and it is argued that this state of affairs is partly due to the prevalence of the same suffix in the South Slavic Kajkavian dialect group.

Keywords: *overabundance; genitive plural; feminine nouns; Štokavian dialect; Kajkavian dialect*